

Keywords: *Ivan Franko, legal views of the Great Kamenyar, state, law, Ukrainian statehood, politics, state ideology.*

УДК 373.5.035.461:37

АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА «СОЦІАЛЬНА ЗРІЛІСТЬ» В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

М. С. ШКОЛЬНА, аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: mazila060192@ukr.net

Анотація. У статті розглядається зміст феномена «соціальна зрілість» у філософії, соціології, психології, педагогіці. Визначено, що філософські та соціологічні дослідження пов'язують соціальну зрілість із становленням особистості, засвоєнням особистістю та соціальними групами соціальних, моральних норм. Вітчизняні психологічні теорії розглядають феномен «соціальна зрілість» з точки зору значущості до суспільства. У західних психологічних теоріях поняття «соціальна зрілість» розглядається як результат індивідуального самовизначення. Педагогічні дослідження розглядають феномен «соціальна зрілість» як комплекс соціальних якостей особистості; інтегровану властивість особистості, що виявляється у сформованості соціальних настановлень, спрямованих на свідому реалізацію суспільних норм і цінностей.

Ключові слова: *соціальна зрілість, соціальне дорослішання, соціальні якості, самовизначення, соціальний розвиток.*

Актуальність (Introduction). Загострення політичних, соціальних, економічних суперечностей зумовлює падіння моралі, криміналізацію суспільних відносин. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема виховання в молодого покоління соціальної зрілості – інтегративної характеристики особистості, для якої характерними є: розвинуте почуття відповідальності; потреба в піклуванні про інших людей; здатність до активної участі в житті суспільства; ефективне використання своїх знань та здібностей; оволодіння сукупністю основних соціальних ролей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Осмислення проблеми соціальної зрілості знайшло відображення у працях філософів (Л. Буєвої, Ю. Бардіна, О. Гундар, Л. Растової, Т. Старченка, І. Пустельник, М. Черниш та інших), соціологів (І. Половинки, Л. Сохань, О. Харчева, В. Ядова та інших), психологів (Г. Александрової, І. Беха, С. Поліщук, Є. Слободського, Д. Фельдштейна та інших). Проблема виховання соціальної зрілості розглядається в працях вчених-педагогів (С. Вершловського, О. Каменевої, Л. Канішевської, А. Мальчукової, О. Михайлова, А. Позднякова, В. Радула та інших).

Мета (Purpose) статті – проаналізувати зміст феномена «соціальна зрілість» в гуманітарних науках.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Аналіз філософських досліджень дозволяє стверджувати, що філософи підходять до визначення феномена «соціальна зрілість» з різних позицій, як: якісний стан розвитку особистості, який означає готовність і можливість бути повноцінним суб'єктом діяльності і нести за неї повну відповідальність перед собою і суспільством (О. Гундар); єдність суспільних і особистісних інтересів, опанування індивідом суспільними відносинами (Ю. Бардін); специфічну форму соціальної активності особистості (Ю. Ган).

Дослідники У. Томас, Ф. Знанецький спробували розробити типологію особистостей за характером їхньої зрілості до соціального середовища та виділили три основні типи: міщанський, богемний, творчий, наголошуючи: «... суспільний розвиток, як і розвиток культури, визначається лише творчими особистостями, здатними не лише пасивно пристосовуватися до змінених умов буття, а адаптовуватися до них через власну творчу активність, через власні нововведення і винахідливість» [7, с. 45–46]. Ідеї Дж. Г. Міда, У. Томаса, Ф. Знанецького лягли в основу суб'єкт-суб'єктного підходу до розуміння соціалізації, основною ідеєю якого є утвердження активної позиції людини в цьому процесі [2, с. 45].

У соціології феномен «соціальна зрілість» пов'язують з відповідальністю, готовністю до самостійної трудової діяльності (С. Іконнікова, В. Лисовський); наявністю ціннісних орієнтацій (О. Харчев) сформованістю в особистості соціальних якостей, які впливають на саморегуляцію соціальної поведінки особистості (Т. Старченко, І. Пустельник, М. Черниш, В. Ядов).

Відмінністю філософського і соціологічного підходів до аналізу процесів становлення соціальної зрілості особистості є те, що соціологи розглядають даний феномен з точки зору досягнення молоддю якоїсь умовної межі – соціальної зрілості [10, с. 54].

Таким чином, філософські та соціологічні дослідження пов'язують соціальну зрілість зі становленням особистості, засвоєнням особистістю та соціальними групами соціальних, моральних норм.

Аналіз психологічних теорій соціальної зрілості дозволяє стверджувати, що ряд психологів (Г. Александрова, І. Бех, Д. Фельдштейн, П. Якобсон та інші) називають її однією з інтегративних характеристик особистості; зосереджують увагу на соціальних якостях соціально зрілої особистості: соціальної активності, соціальної відповідальності, толерантності, самостійності, солідарності, незалежності (І. Бех, О. Киричук, О. Кононко, А. Петровський, М. Лебедик, К. Муздибаєв); досягнення людиною певних результатів у житті (Х. Ремшмідт).

Таким чином, психологи розглядають поняття «соціальна зрілість» з точки зору значущості до суспільства.

Західні психологічні теорії розглядають феномен «соціальна зрілість» як: виявлення самоактуалізації, власної індивідуальності, унікальності (А. Маслоу); результат індивідуального самовизначення, що виявляється у ставленні до: стилю, образу, стратегії життя (К. Хорні); розуміння та інтерпретації соціального оточення, подій життя (А. Кардінер, Р. Харре); залучення до діяльності, взаємодії (Дж. Мід, Л. Філіпс, Е. Шпрангер); наявності соціальної активності особистості, набуття нею соціального досвіду в соціальних ситуаціях (Дж. Мід).

Таким чином, зарубіжні психологи розглядають соціальну зрілість як результат індивідуального самовизначення.

Дослідник Д. Фельдштейн [8], [9] розподілив існуючі підходи щодо розу-

міння феномену «соціальна зрілість» на три групи.

До першої групи Д. Фельдштейн відносить підходи, у яких акцентується увага на процесі «входження» (інтеграції) індивіда в соціальну систему. Це соціально-психологічний підхід. Процес соціалізації при цьому підході є акумулюванням індивідом соціальних ролей, суспільних норм і цінностей шляхом наслідування (Г. Тард); входження та пристосування до соціального середовища (М. Паригін); «вбирання» в себе загальних цінностей у процесі спілкування зі значущим іншим (Т. Парсонс) [8], [9].

До другої групи дослідник відносить підходи, що акцентують увагу на вивченні індивідуально-особистісних властивостей у процесі соціалізації (І. Кон, А. Петровський та інші).

На думку Д. Фельдштейна, до третьої групи належать концепції, автори яких зосереджуються на аналізі взаємозв'язку процесів соціалізації й індивідуалізації в ході становлення соціальної зрілості (В. Мухіна, В. Слободчиков, Д. Фельдштейн) [8], [9].

Отже, «...майже однотайно дослідники наголошують на обов'язковій присутності у формуванні соціальної, перетворюючої діяльності особистості як суб'єкта»[5, с. 22].

Проблема виховання соціальної зрілості знайшла відображення в педагогічних дослідженнях.

Дослідник А. Мудрик розглядає феномен «соціальна зрілість» як результат соціального становлення (соціалізації).

На думку А. Мудрика, досягнення необхідного для суспільства рівня соціальної зрілості конкретизується у відповідних ознаках адаптивності та відокремленості. Ознаками адаптивності є: ступінь оволодіння рольовими відносинами у різних сферах життя; наявність реалістичних для даного суспільства життєвих цінностей та уявлень про способи їх досягнення; необхідний на кожному віковому етапі рівень освіти. Ознаками відокремленості людини є: наявність власних поглядів, здатність застосовувати їх у нових ситуаціях; наявність психологічної автономії, самосприйняття, наявність емоційної автономії, почуття власної гідності; поведінкова автономія, тобто міра готовності та здатності до самостійного вирішення проблем, протистояння життєвим ситуаціям, що заважають саморозвитку; креативність [4, с. 21–22].

Таким чином, дослідник стверджує, що соціально зріла особистість має привласнювати соціальний досвід, засвоювати основні соціальні ролі, уміти працювати в колективі, володіти уміннями прогнозувати наслідки своїх дій, виявляти творче ставлення до життя.

Під соціальною зрілістю С. Вершловський [1] розуміє спрямованість людини на поведінку в суспільстві, яка передбачає здатність до самостійного і відповідального ухвалення рішень, визначення власного життєвого шляху, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення. За цього підходу основними складовими соціальної зрілості названо: розвинуті пізнавальні переживання, критичність мислення, готовність до співробітництва, толерантність, відповідальність, самоповага, які деталізуються в самостійній пізнавальній діяльності, свідомому виборі професії, способі особистого життя, організації власного дозвілля, збереженні здоров'я. Отже, соціальна зрілість розглядається як сукупність властивостей особистості, яких вона набуває в процесі оволодіння соціальним досвідом; здатністю орієнтуватися у світі цінностей, норм, правил.

Досліджуючи феномен «соціальна зрілість», В. Радул [6] до її змісту включає активну життєву позицію, досягнення єдності виховання та самовихо-

вання, прагнення самої особистості до якомога швидшого досягнення соціальної зрілості. Моделлю соціальної зрілості, на його думку, є взаємозв'язок самореалізації та соціальної відповідальності. Дослідник зазначає, що соціальна зрілість виявляється у соціальній активності, соціальному самовизначенні, соціальній відповідальності. Таким чином, на думку В. Радула соціальна зрілість являє собою процес розкриття та розвитку потенційних можливостей особистості та гарантує сформованість таких якостей індивіда, що мають суттєвий вплив на саморегуляцію його поведінки.

Дослідниця Л. Канішевська визначає феномен «соціальна зрілість» як інтегровану властивість особистості, що виявляється у сформованості соціальних настановлень, спрямованих на свідому реалізацію суспільних норм і цінностей; проявів соціальних якостей; оволодіння сукупністю основних соціальних ролей, що дозволяють особистості компетентно діяти в усіх сферах суспільного життя. Соціальна зрілість характеризується активністю й відповідальністю особистості за події власного життя на основі рефлексії. Соціальна зрілість розвивається в процесі соціальної взаємодії протягом усього життя людини [2, с. 264].

Досліджуючи феномен «соціальна зрілість» можна констатувати, що незважаючи на суперечливість ідей з даного питання, у суспільстві завжди існував соціальний тип особистості, який «... не боїться брати на себе додаткові обов'язки заради іншої людини, групи людей, усієї країни, а те, що виступало в якості ідеалу, прогресивна суспільна думка намагалася проектувати на дітей» [3, с. 3].

Висновки і перспективи (Discussion). Таким чином, феномен «соціальна зрілість» знайшов відображення в філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних дослідженнях. Філософські та соціологічні дослідження пов'язують соціальну зрілість із становленням особистості, засвоєнням особистістю та соціальними групами соціальних, моральних норм.

Вітчизняні психологічні теорії розглядають феномен «соціальна зрілість» з точки зору значущості до суспільства. У західних психологічних теоріях поняття «соціальна зрілість» розглядається як результат індивідуального самовизначення.

Вивчення педагогічних досліджень з проблеми виховання соціальної зрілості дозволяє стверджувати, що даний феномен розглядають як: комплекс базових соціальних якостей; стан сформованості особистості крізь призму певного соціального середовища, яка проявляється у соціальній активності, соціальному самовизначенні, соціальній відповідальності; інтегровану властивість особистості, що виявляється у сформованості соціальних настановлень, спрямованих на свідому реалізацію суспільних норм і цінностей; проявів соціальних якостей.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Подальшого вивчення потребує питання виховання соціальної зрілості студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Вершловский С. Г. Личность, семья, школа / Семен Григорьевич Вершловский. – СПб. : УПМ, 1996. – 134 с.
2. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Любов Вікторівна Канішевська. – К. : ХмЦНП, 2011. – 368 с.

3. Мальковская Т. Н. Социальная активность старшеклассников: (Педагогическая наука – реформе школы) / Татьяна Николаевна Мальковская. – М. : Педагогика, 1988. – 144 с.
4. Мудрик А. В. Общение школьников / Анатолий Викторович Мудрик. – М. : Знание, 1987. – 76с.
5. Поліщук С. П. Психологічні умови розвитку соціальної зрілості учнів вищого професійного училища: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Поліщук Світлана Петрівна. – К., 2007. – 232 с.
6. Радул В. В. Становлення соціальної зрілості молодого вчителя (теорія і практика): дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.01 / Радул Валерій Вікторович. – К, 1998. – 429 с.
7. Соціальна адаптація: феномен і прояви / А. І. Кавалеров, А. М. Бондаренко. – О. : Астропринт, 2005. – 112 с.
8. Фельдштейн Д. И. Социальное развитие в пространстве-времени детства / Давид Иосифович Фельдштейн. – М. : Флинта, 1997. – 127 с.
9. Фельдштейн Д. И. Социализация и индивидуализация – содержание социального взросления и социально-психологической реализации детства / Д. И. Фельдштейн. / Мир психологии. – 1998. – № 1. – С. 5–11
10. Философский энциклопедический словарь / [ред. сост. Е. Б. Губский и др.]. – М. – ИНФРА, 1999. – 576 с.

References

1. Vershlovskij S. G. Lichnost, semya, shkola / Semen Grigorevich Vershlovskij. – SPb. : UPM, 1996. – 134 s.
2. Kanishevskaya L. V. Vixovannaya socialnoï zrilosti starshoklasnikov zagalnoosvitnix shkil-internativ u pozaurochnij diyalnosti : Monografiya / Lyubov Viktorivna Kanishevskaya. – K. : XMCNP, 2011. – 368 s.
3. Malkovskaya T. N. Socialnaya aktivnost starsheklassnikov: (Pedagogicheskaya nauka – reforme shkoly) / Tatyana Nikolaevna Malkovskaya. – M. : Pedagogika, 1988. – 144 s.
4. Mudrik A. V. Obsshhenie shkolnikov / Anatolij Viktorovich Mudrik. – M. : Znanie, 1987. – 76s.
5. Polishhuk S. P. Psixologichni umovi rozvitku socialnoï zrilosti uchniv vishhogo profesijnogo uchilishha: dis. ...kand. psixol. nauk: 19.00.07 / Polishhuk Svitlana Petrivna. – K., 2007. – 232 s.
6. Radul V. V. Stanovlennya socialnoï zrilosti molodogo vchitelya (teoriya i praktika): dis. ...d-ra ped. nauk: 13.00.01 / Radul Valerij Viktorovich. – K, 1998. – 429 s.
7. Socialna adaptaciya: fenomen i proyavi / A. I. Kavalеров, A. M. Bondarenko. – O. : Astroprint, 2005. – 112 s.
8. Feldshtejn D. I. Socialnoe razvitie v prostranstve-vremeni detstva / David Iosifovich Feldshtejn. – M. : Flinta, 1997. – 127 s.
9. Feldshtejn D. I. Socializaciya i individualizaciya – sodержanie socialnogo vzrosleniya i socialno-psixologicheskoy realizacii detstva / D. I. Feldshtejn. / Mir psixologii. – 1998. – № 1. – s. 5–11
10. Filosofskij enciklopedicheskij slovar / [Red. sost. E. B. Gubskij i dr.]. – M. : Infra, 1999. – 576 s.

АНАЛИЗ ФЕНОМЕНА «СОЦИАЛЬНАЯ ЗРЕЛОСТЬ» В ГУМАНИТАРНЫХ НАУКАХ М. С. Школьна

Аннотация. В статье рассматривается содержание феномена «социальная зрелость» в философии, социологии, психологии, педагогике. Философские и социологические исследования рассматривают социальную зрелость с точки зрения становления личности, усвоения личностью и социальными группами социальных, моральных норм.

Отечественные психологические теории рассматривают феномен «социальная зрелость» с точки зрения значимости для общества. В западных психологических теориях понятие «социальная зрелость» рассматривается как результат индивидуального самоопределения.

Педагогические исследования рассматривают феномен «социальная зрелость» как комплекс социальных качеств личности; интегрированное свойство личности, проявляющееся в сформированности социальных установок, направленных на сознательную реализацию общественных норм и ценностей.

Ключевые слова: социальная зрелость, социальное взросление, социальные качества, самоопределение, социальное развитие.

ANALYSIS FOR A PHENOMENON OF «SOCIAL MATURITY» IN THE HUMANITIES

M. S. Shkolna

Abstract. The article deals with the content of the phenomenon of «social maturity» in philosophy, sociology and pedagogy. It was determined that the philosophical and sociological studies have linked the social maturity with the development of the individual, the assimilation of the individual and social groups, social, moral norms. Native psychological theories are considered the phenomenon of «social maturity» in terms of value to society. In Western psychological theories of the concept of «social maturity» are seen as the result of individual self-determination. Pedagogical studies are considered the phenomenon of «social maturity» as a complex of social personality traits; integrated property of the person, which manifests itself in the formation of attitudes aimed at the conscious realization of social norms and values.

Keywords: social maturity, social adulthood, self-determination, social development.

УДК 51+796/799 (023)

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЬКІСНИХ КРИТЕРІЇВ

А. В. ШОСТАК, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри технічного сервісу та інженерного менеджменту ім. М.П. Момотенка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: anatoliy_shostak@voliacable.com

Я. М. РУДИК, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики навчання та управління навчальними закладами

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: rudyk.yaroslav@gmail.com

© А. В. Шостак, Я. М. Рудик, 2016